

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А. С. МАКАРЕНКА

ТОЛСТОВА НАТАЛЯ МИХАЙЛІВНА

УДК 378.015.3:784.071.4](043.3)

**ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ
ДО ФАХОВОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ
НА ЗАНЯТТЯХ З ПОСТАНОВКИ ГОЛОСУ**

13. 00.02 – теорія та методика музичного навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

СУМИ – 2018

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
Кьон Наталя Георгіївна,
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,
завідувач кафедри теорії музики і вокалу.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Овчаренко Наталія Анатоліївна,
Криворізький державний педагогічний університет,
професор кафедри методики музичного виховання,
співу та хорового диригування;

кандидат педагогічних наук, доцент
Бірюкова Лариса Анатоліївна,
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,
доцент кафедри хорового диригування,
вокалу та методики музичного навчання.

Захист відбудеться 25 січня 2019 року о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 55.053.01 у Сумському державному педагогічному університеті імені А. С. Макаренка за адресою: 40002, м. Суми, вул. Роменська, 87, ауд. 214.

З дисертацією можна ознайомитися в бібліотеці Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (40002, м. Суми, вул. Роменська, 87).

Автореферат розіслано 21 грудня 2018 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. Г. Козлова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність і доцільність дослідження. Важливою ознакою сучасності є стрімке збагачення інформаційного простору та впровадження новітніх технологій, застосування їх пізнавальних та перетворювальних можливостей, що вимагає від фахівця готовності до самовдосконалення протягом життя. Проблему підготовки майбутніх фахівців до самовдосконалення визначено як одну з найважливіших для сучасної світової, зокрема української педагогічної науки, про що свідчать державні документи України: Національна доктрина розвитку освіти у XXI столітті (2002), закони «Про вищу освіту» (2014), «Про освіту» (2017), Концепція «Нова українська школа» (2016) та ін. Вирішення означеної проблеми пов'язується з питаннями соціальної мобільності та загальної культури фахівця, формуванням у нього відповідального й творчого ставлення до власного самовдосконалення відповідно до вимог сучасного освітнього простору.

Особливої значущості набувають питання ефективної підготовки майбутніх учителів музики, здатних діяти у безмежному й рухливому художньому середовищі, що постійно збагачується мистецькими артефактами. Потреба у висококваліфікованих фахівцях музично-педагогічного профілю посилює роль процесу осучаснення мистецької педагогіки, підвищення якості методологічної й науково-методичної підготовки фахівців, формування в них готовності до самостійного осмислення й оцінювання явищ музично-художньої дійсності та актуалізації власної фахової компетентності.

Питанням формування готовності особистості до фахового самовдосконалення в процесі самоосвіти, саморозвитку й самовиховання приділяли увагу Т. Вайніленко, К. Завалко, А. Зайцева, І. Желейко, О. Козлова, В. Курок, О. Семенов, І. Склярєнко, О. Хуторської, Т. Шестакова та ін. Окремим аспектам формування навичок самостійної освітньої діяльності майбутніх учителів музики присвячено дослідження Б. Абдулліна, Л. Бірюкової, Н. Гуральник, О. Олексюк, Г. Падалки, О. Рудницької, Н. Сегеди, О. Устименко-Косоріч, Цзяна Хепіна, О. Щолокової та ін.

Важливими складниками діяльності вчителів музики є вокально-виконавська майстерність та володіння методикою навчання співу, здатність до самостійного вдосконалення власних знань й умінь, розробки і впровадження ефективних інноваційних технологій співацького розвитку учнівської молоді з урахуванням музичних інтересів та уподобань школярів нової генерації. Методичним аспектам підготовки майбутніх фахівців до вокально-викладацької діяльності присвячено ґрунтовні праці В. Антонюк, Л. Дмитрієва, Н. Овчаренко, О. Стахевича, Ю. Юцевича, П. Голубєва та ін. Питання забезпечення самостійності студентів у процесі вокально-виконавської та вокально-методичної підготовки представлено в доробках Л. Василенко, Н. Кьон, О. Ростовського, Г. Стасько, Л. Тоцької, Тан Цзимін, В. Чайки, Чжан Яньфен, Чжоу Лі та ін.

Натомість, проблема формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу на цей час ще

не стала предметом спеціального наукового дослідження, що зумовлено наявністю таких *суперечностей*:

– між зростаючими вимогами суспільства до якості підготовки майбутніх фахівців та недостатньою розробкою теоретичної платформи формування в них готовності до постійного фахового самовдосконалення;

– між теоретичною обґрунтованістю підготовки майбутніх учителів музики до самоосвіти, саморозвитку й самовиховання та невизначеністю фахового самовдосконалення як цілісного феномену у галузі мистецької педагогіки;

– між методичною розробленістю вокальної підготовки майбутніх учителів музики та відсутністю методики формування в них готовності до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Зважаючи на актуальність проблеми та її недостатню науково-теоретичну розробленість, було визначено тему дисертаційного дослідження: **«Формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу»**.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження входить до тематичного плану науково-дослідної роботи Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» і становить частину наукової теми «Методологія та методика фахової підготовки майбутніх учителів музики та хореографії в контексті художньо-естетичних інновацій мистецької освіти» (реєстраційний номер 0114U007160).

Тему дисертаційного дослідження затверджено на засіданні вченої ради ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (протокол № 10 від 29 травня 2014 р.) та узгоджено Міжвідомчою радою з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук НАПН України (протокол № 1 від 27 січня 2015 р.).

Мета дослідження – розробити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити методику формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

1. Виявити стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення.

2. Розкрити сутність і компонентну структуру феномену готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення.

3. Обґрунтувати методику формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

4. Визначити критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

5. Експериментально перевірити ефективність методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Об'єкт дослідження – процес підготовки майбутніх учителів музики до фахової діяльності.

Предмет дослідження – методика формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Методологічну основу дослідження становлять: філософські положення про цілісність явищ та процесів, що відбуваються в навколишньому середовищі, їх загальний зв'язок і взаємну зумовленість, соціальну детермінованість й індивідуалізовано-творчу сутність особистості як суб'єкта історичного й соціокультурного процесу; наукові теорії з розвитку особистості та її самовизначення, вдосконалення психологічних властивостей особистості, її суб'єктної самостійності й активності, здатності до постійного творчого пошуку; дослідження, присвячені проблемам сутності мистецтва як специфічної форми суспільної свідомості, художнього пізнання й духовного розвитку особистості; дослідження теоретико-методологічних основ художньої освіти та музично-педагогічної діяльності; роль розвиненої самосвідомості як спонукального чинника формування готовності студентів до фахового самовдосконалення.

Теоретичну основу дослідження становлять: праці, присвячені проблемам самореалізації, самоосвіти, самовиховання й саморозвитку майбутніх учителів (К. Завалко, А. Зайцева, Г. Коджаспірова, З. Курлянд, О. Отич, Н. Чорна та ін.), питанням підготовки майбутніх учителів музики (О. Єременко, А. Козир, О. Лобова, О. Олексюк, Г. Падалка, О. Реброва, О. Ростовський, О. Рудницька, Н. Сегеда, Р. Савченко, О. Устименко-Косоріч та ін.), концептуальні положення вокальної педагогіки (В. Антонюк, Б. Гнидь, Л. Дмитрієв, В. Морозов, Н. Овчаренко, О. Стахевич та ін.); праці, присвячені методиці підготовки майбутніх учителів музики у процесі постановки голосу (Л. Бірюкова, Л. Василенко, Г. Стасько, Ю. Юцевич, В. Чайка та ін.); досвід зарубіжних авторів з означеної проблеми, представлений роботами К. Лінклейтер, Лю Цзя, Р. Юссона, Цюй Сяо Юй, Чжан Сяо Чжун, Чжоу Сяоянь та ін.).

Методи дослідження. Для реалізації мети й розв'язання поставлених завдань використано комплекс взаємоузгоджених методів дослідження: *теоретичні* – аналіз естетико-філософських, психолого-педагогічних, вокально-методичних та мистецтвознавчих досліджень – для розкриття й уточнення сутності ключових понять та визначення наукового апарату дослідження, формулювання концептуальних положень і висновків; структурно-функціональний аналіз – для виявлення головних напрямів, за якими має здійснюватися самовдосконалення майбутніх учителів музики; теоретичне моделювання – для виявлення компонентної структури готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення, розроблення критеріїв та показників їх оцінювання; прогнозування – для обґрунтування експериментальної методики формування досліджуваного феномену на заняттях з постановки голосу; *емпіричні* – анкетування, педагогічного тестування, спостереження, аналізу творчих робіт, бесіди-інтерв'ю – для

діагностики стану готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення; *математичної статистики* – для опрацювання результатів експериментального дослідження і доведення статистичної вартісності отриманих результатів.

Наукова новизна отриманих результатів дослідження полягає в тому, що *вперше* у вітчизняній педагогічній науці здійснено цілісне дослідження формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, а саме: виявлено стан розробленості проблеми; розкрито сутність і компонентну структуру феномену готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення, яку представлено в єдності двох компонентних блоків (суб'єктно-особистісної та змістово-діяльній готовності); обґрунтовано методику формування досліджуваного феномену на основі гуманістичного, акмеологічного, особистісно-діяльничого, синергетичного, аксіологічного, компетентнісного, рефлексивного наукових підходів, що містить комплекс взаємопов'язаних елементів (педагогічні принципи, педагогічні умови та методи); визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу; експериментально перевірено ефективність методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Удосконалено методи формування в майбутніх учителів музики навичок самостійної навчальної діяльності на заняттях з постановки голосу.

Подальшого розвитку набули наукові уявлення про організацію фахової підготовки майбутніх учителів музики до самовдосконалення.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що методику формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення може бути використано у мистецьких закладах у процесі підготовки фахівців на індивідуальних заняттях з постановки голосу, педагогічній практиці та у галузі музичної освіти в системі перепідготовки й самоосвіти вчителів музики. Матеріали дисертаційної роботи можуть бути використані під час розроблення навчального плану, освітніх професійних програм, методичних рекомендацій, а також під час проведення майстер класів з постановки голосу.

Результати дослідження **впроваджено** в освітній процес ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (довідка № 768/17 від 11.04.2018 р.), Одеської національної музичної академії імені А. В. Нежданової (довідка № 468/1 від 19.06.2018 р.), Криворізького державного педагогічного університету (довідка № 09/1-274/3 від 12.06.2018 р.), Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (довідка № 1404/1 від 12.06.2018 р.), Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (довідка № 07-10/1314 від 05.09.2018 р.).

Апробацію отриманих результатів дослідження здійснено в формі виступів і доповідей на конференціях різних рівнів: *міжнародних* – «Тенденції

сучасного культурного розвитку народів світу та проблеми художньо-естетичного виховання молоді» (Одеса, 2010), «Художньо-естетичне виховання молоді в умовах сучасних інформаційних процесів і технологій (Одеса, 2011), «Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання» (Одеса, 2012), «Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільства» (Одеса, 2015, 2016, 2018), «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти» (Київ, 2015), «Стратегії підвищення якості мистецької освіти в контексті змін сучасного соціокультурного простору (Одеса, 2017); *всеукраїнських* – «Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес» (Луганськ, 2012), «Мистецька освіта: теорія, методологія, технології» (Кривий Ріг, 2017); на щорічних звітних наукових заходах аспірантів факультету музичної та хореографічної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Публікації. Основні результати дисертації висвітлено в 12 публікаціях автора, з них 5 статей у наукових фахових виданнях України, 2 – у зарубіжних наукових виданнях, 5 праць апробаційного характеру.

Особистий внесок здобувача в роботах, написаних у співавторстві полягає в: обґрунтуванні педагогічних умов, які сприятимуть успішному формуванню готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу [6]; визначенні специфіки формування досліджуваного явища [7].

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел (299 найменувань, з них 14 – іноземними мовами), додатків. Повний обсяг дисертації становить 259 сторінок, основний зміст викладено на 184 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність досліджуваної проблеми; означено зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито методологічні та теоретичні основи дослідження; висвітлено наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; наведено відомості щодо апробації та впровадження результатів дослідження, публікацій, структури та обсягу дисертації; визначено особистий внесок здобувача.

У першому розділі **«Теоретичні засади формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення»** визначено сутність понять «самовдосконалення», «фахове самовдосконалення», «готовність» і «готовність до самовдосконалення» з урахуванням історичних розбіжностей, соціокультурних умов та потреб; схарактеризовано специфіку формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення, розроблено компонентну структуру готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення.

Узагальнення наукової літератури та довідкових джерел дозволило встановити, що самовдосконалення особистості визнається рушійною силою як її власного розвитку, так і суспільного прогресу, про що свідчить наукові положення мислителів і діячів історичного минулого: Діогена, Сократа, Геракліта, Сенеки, Конфуція, Ф.-А. Дістервега, Я. А. Коменського, Й. Песталоцці, Ж.-Ж. Руссо, Г. Сковороди, К. Ушинського та ін. Встановлено, що актуальність зазначеної проблеми зростає у ХХ столітті (Д. Виготський, Н. Кузьміна, Ю. Кулюткін, А. Макаренко, П. Підкасистий, Г. Серіков, В. Сухомлинський та ін.) і загострилась у сучасних умовах глобалізації, інформаційного вибуху та стрімких соціокультурних перетворень (М. Дьяченко, М. Каган, А. Лисенко, Г. Сухобська, А. Козир, Н. Овчаренко, О. Устименко-Косоріч та ін.).

Визначено роль психологічних та психоаналітичних досліджень (К. Абульханова-Славська, Джон Бертон, А. Ковальов, А. Маслоу, К. Роджерс, З. Фрейд та ін.), в яких зосереджено увагу на значущості свідомого й підсвідомого для процесу самовдосконалення особистості на всіх щаблях її організації і прояву: фізичному, психофізіологічному, психологічному, загально-духовному, морально-етичному, фахово-спеціалізованому; доведена їх значущість у розробці філософсько-антропологічного та індивідуально-особистісного підходів до вирішення проблем розвитку індивідууму, його самоствердження й самореалізації.

З'ясовано сутність поняття «самовдосконалення особистості» у філософському аспекті, яке інтерпретовано як процес стрибкоподібного діалектичного переходу від кількісного накопичення певних властивостей і здатностей суб'єкта до якісних перетворень – від більш низького рівня сформованості до більш високого, необхідність яких зумовлюється мінливістю зовнішнього середовища і внутрішніх умов життєдіяльності особистості та забезпечується єдністю й взаємодією протилежних і взаємопов'язаних структурних компонентів пізнання, збереження, перетворення й відкриття нового руху до подальшого розвитку (Т. Вайніленко, Т. Шестакова та ін.).

Зазначено, що самовдосконалення фахівця визнається результатом його свідомої суб'єктної ініціативи, яка відповідає об'єктивним вимогам дійсності та індивідуальним цілям і інтересам, приводить до керованих позитивних зрушень у становленні особистості, які спрямовуються на оптимальну самореалізацію її потенційних можливостей. Запропоновано авторське тлумачення ключових понять дослідження. Поняття «фахове самовдосконалення» обґрунтовано як категорія світоглядного порядку, пов'язана з процесом осягнення особистістю свого місця в суспільному бутті, ідентифікації себе як громадянина, частки свого народу, країни й члена світового товариства, що усвідомлює свою відповідальність перед соціумом і собою за якість своєї викладацької й освітньої діяльності, за власну особистісну й фахову самореалізацію; це багатокомпонентний комплекс позитивних перетворень у галузі мистецької, музично-методичної ерудованості, рівня розвитку своїх музичних, співацьких, художньо-творчих здібностей, володіння виконавськими та викладацькими навичками.

На основі аналізу наукових дефініцій понять «готовність» та «готовність до фахового самовдосконалення», специфіки останнього у процесі підготовки майбутніх учителів музики (М. Дьяченко, Л. Кандилович, А. Линенко, Цзян Хепін та ін.) у роботі схарактеризовано зміст поняття «готовність до фахового самовдосконалення», яке визначено як інтегративно-особистісна властивість, що утворюється на засадах поєднання психологічної готовності до оптимальної самореалізації у певному виді діяльності з володінням змістово-діяльнісною базою фахової компетентності; ґрунтується на психологічних установках до музично-творчої й педагогічної самореалізації та постійної пізнавально-перетворювальної активності, спрямованих на підвищення власної компетентності в галузі музичної освіти.

Застосування структурно-функціонального аналізу дозволило під час виявлення відповідних функцій діяльності вчителя музики (фахово-освітня, розвивально-формувальна та художньо-виховна) визначити головні напрями процесу формування в них готовності до фахового самовдосконалення: освітній, розвивальний, виховний; схарактеризовано особливості їх реалізації з урахуванням специфіки музичної освіти як художньої сфери діяльності, націленості освітнього процесу на формування самостійного мислення, творчих пошуків та креативних дій майбутніх вчителів музики, які мають реалізуватися у процесі навчання музики школярів.

Розкрито специфіку формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, яка передбачає такі ступені її реалізації: формування готовності до самовдосконалення в галузі вокальної діяльності (в єдності її вокально-виконавського та вокально-педагогічного аспектів); узагальнення та екстраполяція набутого досвіду самовдосконалення на заняттях з постановки голосу на формування готовності до фахового самовдосконалення майбутнього вчителя музики.

Розроблено компонентну структуру досліджуваного феномену в єдності двох блоків: у першому блоці поєднуються компоненти, що характеризують стан суб'єктно-особистісної (психологічної) готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення, а саме аксіологічно-потребовий, характерологічний та комунікативний компоненти; до другого блоку компонентів змістово-діялісного характеру віднесено гностичний, рефлексивно-прогностичний та креативно-практичний компоненти.

Отже, у ході вивчення теоретичних засад формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення у розділі виявлено стан розробленості проблеми, схарактеризовано поняттєвий апарат дослідження, розроблено компонентну структуру готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення.

У другому розділі **«Методичні засади формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу»** обґрунтовано методика формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, представлено наукові підходи, педагогічні принципи, схарактеризовано педагогічні умови формування досліджуваного феномену.

На основі опрацювання методологічних засад дослідження обґрунтовано наукові підходи та педагогічні принципи, що забезпечували процес формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення (гуманістичний, акмеологічний, особистісно-діяльнісний, синергетичний, аксіологічний, компетентнісний, рефлексивний).

З'ясовано, що ідеї гуманістичного підходу відіграють настановну роль у вихованні особистісних, фахово-значущих властивостей майбутніх учителів музики, сприяють всебічному розвитку їхніх загальних, музичних та вокальних задатків. Для реалізації означеного підходу обрано принцип компенсаційно-розвивальної спрямованості музично-освітнього процесу. На основі акмеологічного підходу з'ясовано ставлення до студентів як суб'єктів, здатних до самоорганізації, самоосвіти й саморозвитку своїх потенційних задатків і творчих здібностей. На реалізацію означеного підходу спрямовано принцип створення домінантної настанови студентів на навчання як на досягання стану готовності до фахового самовдосконалення й оптимальної самореалізації власних творчих потенцій. Впровадження особистісно-діяльнісного підходу забезпечувалось на засадах принципу індивідуалізації розвивально-виховного педагогічного впливу на формування у майбутніх вчителів музики готовності до фахового самовдосконалення. Врахування положень синергетичного підходу дозволило акцентувати уваги на суперечливості, неоднозначності й варіантності процесу оволодіння різноманітними способами пізнання й самовдосконалення, що зумовило вибір принципу створення комфортно-комунікативного середовища, як чинника стимуляції студентів до самодетермінації й пошуково-творчої діяльності. Аксіологічний підхід зумовив застосування принципу активізації гедоністичної функції вокально-освітнього процесу. Врахування настановних положень компетентнісного підходу зумовило вибір принципу праксеологічної спрямованості вокально-освітнього процесу. Провідні ідеї рефлексивного підходу реалізувалися на засадах принципу єдності самопроекування, самоконтролю й самокорекції у процесі набуття фахового самовдосконалення майбутніми вчителями музики.

На основі методу прогнозування визначено комплекс педагогічних умов, ефективних у процесі формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, а саме:

– цілеспрямоване стимулювання потреби майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення (на засадах всебічної й системної активізації мотивів вокальної та фахової пізнавально-перетворювальної діяльності) – передбачає оволодіння здатністю до постійного самовдосконалення, пізнавальної активності й самовимогливості у здійсненні особистої самоперетворювальної діяльності. Таким чином, формування готовності до самовдосконалення стає можливим завдяки поєднанню сукупності всіх мотивів, їх взаємозв'язку як способу досягнення нового, більш потужного прояву стремління студентів до оволодіння фаховою діяльністю, їх перетворення у внутрішню потребу, в рушійну силу пізнавальної та особистісно-перетворювальної діяльності майбутніх фахівців, що потребує високого ступеня умотивованості особистості в

даному виді активності, сформованої потреби у самореалізації своїх потенційних можливостей. Для реалізації означеної педагогічної умови обрано такі методи: спонукального спрямування (переконавання, порівняльний, діалогічна бесіда); диспут; створення ідеального образу фахівця;

– застосування індивідуалізованих методик і технік, спрямованих на вдосконалення характерологічних властивостей майбутніх учителів музики, важливих для формування в них готовності фахового самовдосконалення, що передбачає процес самовдосконалення завдяки прояву комплексу особистісно-психологічних властивостей, які зумовлюють здатність майбутніх фахівців до самоорганізації, наполегливості, концентрації уваги, прояву вольових зусиль, спроможності долати перешкоди. Для реалізації означеної педагогічної умови було обрано такі методи: самовдосконалення особистісних рис і властивостей (тренінги на емоційно-вольову саморегуляцію); застосування органайзера як способу планування й самомоніторингу самостійно-навчальної діяльності; методика саморозвитку музично-слухових і аналітичних здібностей;

– ресурсно-компетентнісне забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення – визначено як цілісно-інтегративну властивість, що формується на засадах узагальнення набутих знань, умінь та їх застосування у музично-освітньому й педагогічному досвіді. Впровадження означеної педагогічної умови забезпечувалось на засадах міжпредметної інтеграції й координації змісту освіти дисциплін психолого-педагогічного й фахового (вокального, музично-теоретичного, диригентсько-хорового, виконавсько-інструментального) циклів; здійснення екстраполяції технік та узагальнених способів самовдосконалення, засвоєних на заняттях з постановки голосу, у фахову діяльність учителя музики. Для реалізації означеної педагогічної умови було обрано комплекс методів: алгоритмоване конструювання самостійних занять; міжпредметний зв'язок та координація освітнього процесу у формуванні узагальнених навичок; комплекс самостійних і творчих завдань на підготовку твору до виконання; ретроспективний самоаналіз;

– застосування інтерактивних методів та сучасних інформаційно-комунікативних технологій у формуванні готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення – відіграє визначальну роль у забезпеченні координації дій усіх учасників фахово-освітнього процесу. З'ясовано, що застосування інтерактивних методів та технічних засобів дозволило збагатити педагогічний арсенал в галузі поглиблення ерудиції студентів, їх пізнавальної самостійності, здатності до самоаналізу, самооцінки й корекції своєї фахової діяльності. Для реалізації означеної педагогічної умови було обрано такі методи: застосування інтерактивних методів та сучасних ІКТ: «мозковий штурм», «video-selfi», розробка анотацій, створення презентаційних проєктів з проблемних питань, портфоліо, участь у методичних блогах.

Використання методу теоретичного моделювання дозволило розробити модель методики формування готовності майбутніх учителів музики до

фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу (рис. 1), в якій обґрунтовано наукові підходи, відповідно до них принципи, розроблено педагогічні умови та поетапно запроваджені методи.

Отже, обґрунтовані наукові підходи, педагогічні принципи, умови і методи формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу дали змогу цілісно подати методичне забезпечення реалізації досліджуваного явища.

У третьому розділі **«Експериментальна перевірка методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу»** визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, розкрито сутність експериментальної частини дослідження та інтерпретовано отримані результати.

Апробація авторської методики здійснювалась у перебігу констатувального, формувального та контрольного етапів. Сутність констатувального етапу полягала у визначенні критеріально-рівневих характеристик і розробленні методики діагностики сформованості у майбутніх учителів музики готовності до фахового самовдосконалення. З метою перевірки ефективності запропонованої методики на основі теоретичного моделювання було визначено критерії та показники вимірювання ступеня сформованості структурних компонентів досліджуваного феномену.

Компоненти готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення, віднесені до суб'єктно-особистісного блоку, досліджувались за такими критеріями й показниками. Аксіологічно-потребовий компонент – за мотиваційно-мобілізаційним критерієм з показниками: усвідомлення соціально-громадянської значущості готовності вчителя музики до фахового самовдосконалення; усвідомлення особистої відповідальності за рівень своєї готовності до фахового самовдосконалення; активність та цілеспрямованість діяльності, в якій реалізується фахове самовдосконалення.

Характерологічний компонент вивчався за самостійно-організаційним критерієм за показниками: усвідомленість необхідності самовдосконалення фахово-ділових якостей; володіння навичками самоорганізації; здатність долати перепони й труднощі. Комунікативний компонент досліджувався за суб'єктно-діалогічним критерієм, показниками якого слугували: усвідомлення значущості стилю педагогічного спілкування в сфері художньої освіти; володіння навичками діалогічно-спонукального спілкування; здатність до корекції власного стилю педагогічного спілкування.

Рівень сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення за блоком компонентів змістово-діяльнісної готовності виявлено таким чином: гностичний компонент досліджувався за когнітивно-компетентісним критерієм із показниками: володіння психолого-педагогічними основами фахового самовдосконалення; володіння методикою моніторингу власного рівня підготовленості до фахової діяльності; обізнаність у способах і методах самовдосконалення виявлених недоліків.

Рис. 1. Модель методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу

Рефлексивно-прогностичний компонент вивчався за аналітико-регулятивним критерієм із показниками: сформованість навичок самоаналізу якості вокального виконавства; сформованість навичок самоаналізу вокально-педагогічної діяльності; здатність визначати способи й методи виправлення власних недоліків. Креативно-практичний компонент досліджувався за компетентнісно-коректувальним критерієм із показниками: здатність до самокорекції в процесі підготовки твору до сценічного виконання; здатність до самокорекції вокально-педагогічної діяльності; здатність переносити набуті навички самокорекції на інші види виконавської діяльності вчителя музики.

Узагальнення отриманих на констатувальному етапі даних дозволило виявити рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення – вищій, достатній, задовільний, незадовільний.

До вищого рівня було віднесено студентів, які демонстрували високий рівень сформованості досліджуваного феномена, характеризувалися високою умотивованістю й відповідальним ставленням до свого фахового самовдосконалення, систематичною активністю в збагаченні своїх знань і вмінь у галузі вокальної освіти, розвиненими навичками спостереження й самоспостереження, володіння критеріями оцінювання фонаційної та художньої якості вокального виконавства, вмінням аргументовано й доброзичливо пояснити свої зауваження щодо якості співу своїх товаришів; вони були здатні самостійно розучувати вокальні твори, інтерпретувати їх та готувати до сценічного виконання; адекватно визначали власні недоліки та методи їх виправлення. Таких студентів було виявлено 2,36% у ЕГ та 2,67% у КГ.

До достатнього рівня сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення було віднесено 18,95% досліджуваних в ЕГ та 19,14% у КГ. Респонденти характеризувалися зацікавленим ставленням до фахового самовдосконалення, активністю в поповненні своїх вокально-методичних знань, були здатні до слухового спостереження й самоспостереження, натомість не завжди правильно трактували їх результати та визначали способи подолання виявлених недоліків. У самостійно підготовленому репертуарі студенти почувалися досить впевнено, натомість їм бракувало логічності в розвитку художньо-образного змісту твору та яскравості в його втіленні у сценічному виконанні.

На задовільному рівні було виявлено 36,93% студентів з ЕГ та 37,62% у КГ. Респондентам характерне загалом позитивне ставлення до вирішення проблем, пов'язаних із фаховим самовдосконаленням, натомість вони були недостатньо активними в самостійному поповненні своїх вокально-методичних знань. З'ясовано, що навички слухового спостереження й самоспостереження були недостатньо розвинені, вони не завжди помічали суттєві недоліки й не могли визначити ефективні методи їх подолання. У самостійно підготовлених творах студенти почували себе невпевнено, припускали помилки, художні завдання виконували не якісно.

Незадовільний рівень готовності до власного фахового самовдосконалення продемонструвала найбільша кількість респондентів з ЕГ та КГ – 41,83% та 41,58% відповідно. Виявлено відносну байдужість студентів до

вирішення завдань, які б сприяли підвищенню в них навичок самовдосконалення, не проявляли активність у вивченні додаткових методичних матеріалів, не вміли визначати важливі недоліки у співі і власній вокальній діяльності, не володіли інформацією щодо того, як виправляти ті або інші недоліки. У творах, призначених для самостійного розучування, ці студенти припускалися суттєвих помилок у тексті, у процесі їх виконання губилися, зупинялися.

Отже, за результатами констатувальної діагностики було встановлено, що більшість студентів перебувала на задовільному та незадовільному рівнях сформованості готовності до фахового самовдосконалення.

На основі емпіричних методів дослідження (спостереження, опитування, тестування) розроблено, впроваджено і апробовано методику формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, що реалізувалась за такими етапами формувального експерименту:

– мотиваційно-пропедевтичний етап передбачав апробацію діагностичної методики, вирішувались завдання підготовки музичного матеріалу, розроблялась програма спецкурсу, а також здійснювалось формування у студентів, які брали участь у формувальному експерименті, спрямованої на оволодіння здатністю до фахового самопроекування й самовдосконалення. Застосовано спонукальні методи (переконання, самонавіювання й самопереконавання), методи створення ідеального образу фахівця, порівняльний аналіз результатів діяльності, досягнутих у процесі самостійної роботи, ознайомлення з працями психологів, соціологів, педагогів, у яких засвідчено важливість якісної музичної освіти школярів для їхнього особистісного розвитку й запобігання негативним проявам та значущість готовності вчителя музики до ефективного вирішення цього непростого завдання;

– розвивально-виховний етап спрямовувався на вдосконалення особистісно-психологічних властивостей (концентрованої уваги, цілеспрямованості, відповідальності, емоційно-вольової саморегуляції) та розвитку загальних і спеціальних музичних, вокальних здібностей майбутніх учителів музики, важливих для успішного здійснення ними фахового самовдосконалення, формуванню самостійності мислення й навчальних дій як домінуючої особистісної характеристики. Вирішення означених завдань забезпечувалось поєднанням перспективного й поточного планування самостійної навчальної діяльності; застосуванню органайзера як способу планування й самомоніторингу якості просування у фаховій підготовці; методами алгоритмованого конструювання самостійних занять з розвитку своїх музично-слухових і вокально-аналітичних здібностей; методом ретроспективного самоаналізу;

– компетентісно-самостійний етап передбачав формування ключових фахових компетентностей майбутніх учителів музики та удосконалення навичок самостійно-навчальної діяльності, здійснюване на засадах збагачення їх ерудиції в галузі основ теорії формування практичних навичок; набуття вміння застосовувати опрацьовані навички в різних навчальних і фахових

контекстах; засвоєння основ теорії й практики художньо-стильової інтерпретації музичних творів; удосконалення міжпредметної координації дисциплін психолого-педагогічного й фахового циклів з метою формування навичок переносу методів вокально-фахового самовдосконалення на загальний процес підготовки до діяльності вчителя музики;

– креативно-продуктивний етап спрямовувався на засвоєння студентами навичок роботи з інтерактивними технологіями, інноваційними інформаційно-комунікативними та музично-пізнавальними засобами, оволодіння вмінням їх застосувати у виконанні самостійних і творчих, комунікативно-спрямованих, завдань, розробку індивідуальних та колективних проектів методико-освітнього, художньо-спрямованого та самопрезентаційного характеру.

Доведення статистичної вартісності розбіжності між показниками в експериментальній та контрольній групах наприкінці формувального експерименту було здійснено за допомогою багатофункціонального критерію φ^* Фішера (кутового перетворення Фішера) з метою порівняння і зіставлення кількісних показників експериментальної та контрольної груп учасників формувального експерименту, а також перевірки рівності дисперсій двох вибірок. Зазначимо, що даний критерій є критерієм розсіювання.

Підсумкові порівняльні результати представлено у таблиці 1.

Таблиця 1

Порівняння результатів ЕГ та КГ, з їх вираженням через величину Дельта

Групи	Високий і достатній рівні сформованості готовності за даними констатувального та контрольного етапів діагностування				Задовільний і незадовільний рівні сформованості готовності за даними констатувального та контрольного етапів діагностування				Разом	
	Кількість студентів		Частка		Кількість студентів		Частка			
зрізи	1	2	1	2	1	2	1	2	1	2
ЕГ	22	63	21,50	61,77	80	39	78,50	38,23	102	102
КГ	22	33	21,79	32,62	79	68	78,21	67,38	101	101

Отже, на основі методів математичної статистики, кількісного та якісного порівняння результатів, які встановлено під час констатувального та формувального експериментів, підтверджено ефективність запропонованої методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

У дисертаційній роботі запропоновано нове вирішення проблеми формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Проведене дослідження та виконання поставлених завдань дали підстави дійти таких **висновків**:

1. Виявлено стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Зазначено, що проблемам самовдосконалення фахівців різних спеціальностей приділено значну увагу, однак наукових праць, в яких розкрито процес розвитку самостійності студентів музичного профілю обмаль,

що зумовило теоретико-методичне спрямування дослідження. З'ясовано, що питання самовдосконалення фахівців відігравали значущу роль упродовж всього цивілізаційного процесу людства, що зумовлено діалектикою соціокультурного розвитку суспільства й потребою в самореалізації кожної особистості. Встановлено, що актуальність означеного питання суттєво підвищується в умовах революційних зрушень у контексті науково-технічного розвитку та суспільно-культурного життя сучасного суспільства. Доведено, що в межах вокального навчання переважає низький рівень самостійності студентів, який гальмує формування в них готовності до самостійного фахового вдосконалення, процес якого потребує розробки відповідної методики.

2. Розкрито сутність і компонентну структуру феномену готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення. Розкрито сутність категорії самовдосконалення у філософському, психологічному, педагогічному аспектах, на основі чого введено поняття «фахове самовдосконалення» та визначено як категорію світоглядного порядку, пов'язану з процесом осягнення особистістю свого місця в суспільному бутті, ідентифікації себе як громадянина, частки свого народу, країни й члена світового товариства, що усвідомлює свою відповідальність перед соціумом і собою за якість своєї викладацької й освітньої діяльності, за власну особистісну й фахову самореалізацію; це багатокomпонентний комплекс позитивних перетворень у галузі мистецької, музично-методичної ерудованості, рівня розвитку своїх музичних, співацьких, художньо-творчих здібностей, володіння виконавськими та викладацькими навичками. Запропоновано авторське тлумачення змісту поняття «готовність до фахового самовдосконалення», яке інтерпретовано як інтегративно-особистісна властивість, що утворюється на засадах поєднання психологічної готовності до оптимальної самореалізації у певному виді діяльності з володінням змістово-діяльнісною базою фахової компетентності; ґрунтується на психологічних установках до музично-творчої й педагогічної самореалізації та постійної пізнавально-перетворювальної активності, спрямованих на підвищення власної компетентності в галузі музичної освіти..

Розроблено компонентну структуру готовності майбутнього вчителя музики до фахового самовдосконалення в єдності таких блоків: суб'єктно-особистісної готовності (який розкривається в єдності аксіологічно-потребового, характерологічного та комунікативного компонентів) та змістово-діяльнісної готовності (складниками якого визначено когнітивно-компетентнісний, аналітико-регулятивний, компетентісно-коректувальний компоненти).

3. Обґрунтовано методику формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу, що ґрунтується на засадах гуманістичного, акмеологічного, особистісно-діялісного, синергетичного, аксіологічного, компетентісного, рефлексивного наукових підходів, на основі яких визначено педагогічні принципи: компенсаційно-розвивальної спрямованості музично-освітнього процесу; формування домінантної настанови студентів на навчання як на досягання стану готовності до фахового самовдосконалення й оптимальної самореалізації власних творчих потенцій;

індивідуалізації розвивально-виховного педагогічного впливу на формування готовності майбутніх вчителів музики до фахового самовдосконалення; створення комфортно-комунікативного середовища та стимуляції студентів до самодетермінації й пошуково-творчої діяльності; активізації гедоністичної функції вокально-освітнього процесу; праксеологічної спрямованості вокально-освітнього процесу; єдності самопроєктування, самоконтролю й самокорекції у процесі набуття фахового самовдосконалення майбутніми вчителями музики.

Обґрунтовано застосування таких педагогічних умов: цілеспрямоване стимулювання потреби майбутніх учителів музики у фаховому самовдосконаленні (на засадах всебічної й системної активізації мотивів вокальної та фахової пізнавально-перетворювальної діяльності); застосування індивідуалізованих методик і технік, спрямованих на удосконалення в студентів характерологічних властивостей, важливих для формування в них готовності фахового самовдосконалення; ресурсно-компетентнісне забезпечення процесу формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення (на засадах міжпредметної інтеграції й координації змісту освіти з дисциплін психолого-педагогічного і фахового циклів та здійснення екстраполяції узагальнених способів самовдосконалення, засвоєних на заняттях з постановки голосу, у фахову діяльність вчителя музики); спрямування інтерактивних методів та сучасних інформаційно-комунікативних технологій на формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення.

Відповідно до педагогічних умов методикою передбачено застосування методів, які розподілено на такі блоки: а) спонукального спрямування (переконання, порівняльний); діалогічна бесіда; диспут; створення ідеального образу фахівця (мотиваційно-пропедевтичний етап); б) самовдосконалення особистісних рис і властивостей (тренінги на емоційно-вольову саморегуляцію); застосування органайзера як способу планування й самомоніторингу самостійно-навчальної діяльності; методика саморозвитку музично-слухових і аналітичних здібностей (розвивально-виховний етап); в) алгоритмоване конструювання самостійних занять; міжпредметний зв'язок та координація освітнього процесу у формуванні узагальнених навичок; комплекс самостійних і творчих завдань на підготовку твору до виконання; ретроспективний самоаналіз (компетентнісно-самостійний етап); г) застосування інтерактивних методів та сучасних ІКТ: «мозковий штурм», «video-selfi», розробка анотацій, створення презентаційних проєктів з проблемних питань, портфоліо, участь у методичних блогах (креативно-продуктивний етап).

4. Визначено критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Критеріями й показниками рівня сформованості компонентів першого блоку є аксіологічно-потребовий критерій із показниками – усвідомлення соціально-громадянської значущості готовності вчителя музики до фахового самовдосконалення, усвідомлення особистої відповідальності за рівень своєї готовності фахового самовдосконалення, активність та цілеспрямованість діяльності, в якій реалізується фахове самовдосконалення; самостійно-організаційний критерій із показниками – міра усвідомлення необхідності

самовдосконалення ділових якостей, володіння навичками самоорганізації, здатність долати перепони й труднощі; суб'єктно-діалогічний критерій із показниками – усвідомлення значущості стилю педагогічного спілкування в сфері художньої освіти, володіння навичками діалогічно-спонукального спілкування, здатність до корекції власного стилю педагогічного спілкування. Критеріями й показниками рівня сформованості компонентів другого блоку визначено когнітивно-компетентнісний критерій із показниками – володіння психолого-педагогічними основами фахового самовдосконалення, володіння методикою моніторингу власного рівня підготовленості до фахової діяльності, обізнаність у способах і методах самовдосконалення виявлених недоліків; аналітико-регулятивний критерій із показниками – сформованість навичок самоаналізу якості вокального виконавства, сформованість навичок самоаналізу вокально-педагогічної діяльності, здатність визначати способи й методи виправлення власних недоліків; компетентісно-коректувальний критерій із показниками – здатність до самокорекції у процесі підготовки твору до сценічного виконання, здатність до самокорекції вокально-педагогічної діяльності, здатність переносити набуті навички самокорекції на інші види виконавської діяльності вчителя музики.

Обчислення результатів експерименту проведено відповідно до рівнів сформованості готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення – вищій, достатній, задовільний та незадовільний.

5. Експериментально перевірено ефективність методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Доведено, що в ЕГ високого рівня досягло 18,14% студентів, в у КГ – 6,66%, достатнього рівня в ЕГ досягло 43,63% випробовуваних; на задовільному рівні залишилося 30,72% студентів та 25,96% у КГ; на задовільному рівні було виявлено 30,72% з ЕГ та 46,48% з КГ, на незадовільному рівні – 7,52% студентів з ЕГ та 20,90% з КГ.

Достовірність отриманих позитивних результатів перевірено за φ^* критерієм Фішера. Встановлено, що ефективне формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення можливе шляхом запровадження розробленої методики у освітній процес.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів щодо формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Подальших наукових розвідок потребують питання готовності майбутніх вчителів музики до самовдосконалення педагогічного артистизму та визначення ролі вокальної практики у цьому процесі.

Основні наукові результати дослідження висвітлено в таких працях автора

Статті у наукових фахових виданнях України

1. Толстова, Н. М. (2015). Компетентність вчителя музики та готовність студентів до самовдосконалення у класі постановки голосу. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти*, 18 (23), 123–127.

2. Толстова, Н. М. (2016). Реалізація педагогічних умов формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення у процесі навчання співу. *Наука і освіта, 6/СХХХХVII*, 34–40.

3. Толстова, Н. М. (2018). Методологічні основи і принципи формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення в процесі навчання вокалу. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки, 170*, 223–228.

4. Толстова, Н. М. (2018). Методика формування готовності студентів до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу на засадах міжпредметних зв'язків. *Актуальні питання мистецької освіти та виховання, 1 (11)*, 189–196.

5. Толстова, Н. М. (2018). Діагностика ефективності методики формування у студентів готовності до фахового самовдосконалення. *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К. Д. Ушинського. Серія: Педагогіка, 2 (121)*, 99–104.

Статті в зарубіжних наукових виданнях

6. Толстова, Н. М., Кён, Н. Г. (2015). Системно-синергетический подход в подготовке будущего учителя музыки к профессиональному самосовершенствованию. *МЕТОДИЧКА ПРАКСА. Часопис за наставу и учење: часопис Методичка пракс анализи се на листи научних публикација Министарства просвете и науке Републике Србије, бром 4, Vol. 13, година XV*, 279–288.

7. Толстова, Н. М., Кён, Н. Г. (2016). Формирование готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию в процессе вокально-учебной деятельности. *European Applied Sciences, 5–6*, 35–37.

Праці апробаційного характеру

8. Толстова, Н. М. (2010). Підготовка випускників музично-педагогічного вузу до самоосвіти. *Тенденції сучасного культурного розвитку народів світу та проблеми художньо-естетичного виховання молоді: матеріали Міжнародної конференції*. Одеса, 44–47.

9. Толстова, Н. М. (2012). Формування готовності до самоосвіти майбутніх учителів музики в процесі занять у вокальному класі. *Виконавська інтерпретація та сучасний навчальний процес: матеріали IV Всеукраїнської науково-практичної конференції*. Луганськ, 296–298.

10. Толстова, Н. М. (2012). Педагогічні умови формування готовності майбутнього вчителя музики до самоосвіти в майбутній фаховій діяльності. *Особистісні виміри художньо-естетичного виховання і навчання: матеріали Регіонального науково-практичного семінару молодих учених та студентів Інститут мистецтв ПНПУ ім. К. Д. Ушинського*. Одеса, 74–75.

11. Толстова, Н. М. (2015). Педагогічні умови формування готовності студентів до професійного самовдосконалення в класі з постановки голосу. *Музична та хореографічна освіта в контексті культурного розвитку суспільств: матеріали та тези I Міжнародної конференції молодих учених та студентів*. Одеса, 155–157.

12. Толстова, Н. М. (2016). До питання про готовність студентів до самовдосконалення у процесі вокальної підготовки. *Музична та хореографічна*

освіта в контексті культурного розвитку суспільства: матеріали та тези II Міжнародної конференції молодих учених та студентів. Одеса, 122–126.

АНОТАЦІЇ

Толстова Н. М. Формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія і методика музичного навчання. – Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка. – Суми, 2018.

Дисертація є цілісним дослідженням проблеми формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Виявлено стан розробленості проблеми формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення. Розкрито сутність і компонентну структуру феномену готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення. Обґрунтовано методику формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу. Визначено критерії, показники та рівні сформованості означеного феномену. Експериментально перевірено ефективність методики формування готовності майбутніх учителів музики до фахового самовдосконалення на заняттях з постановки голосу.

Ключові слова: методика, формування, готовність до фахового самовдосконалення, майбутній учитель музики, заняття з постановки голосу.

Толстова Н. М. Формирование готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию на занятиях по постановке голоса. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика музыкального обучения. – Сумской государственной педагогической университет имени А. С. Макаренка. – Сумы, 2018.

Диссертация является целостным исследованием проблемы формирования готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию на занятиях по постановке голоса. Виявлено состояние разработанности проблемы формирования готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию. Раскрыты сущность и компонентная структура феномена готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию. Обоснована методика формирования готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию на занятиях по постановке голоса. Определены критерии, показатели и уровни сформированности указанного феномена. Экспериментально проверена эффективность методики формирования готовности будущих учителей музыки к профессиональному самосовершенствованию на занятиях по постановке голоса.

Ключевые слова: методика, формирование, готовность к профессиональному самосовершенствованию, будущий учитель музыки, занятия по постановке голоса.

Tolstova N. M. Formation of future music teachers' readiness for professional self-improvement at voice training classes. – On the rights of manuscript.

Thesis for Candidate of Pedagogical Sciences degree in specialty 13.00.02 – Theory and Methods of Musical Education. – Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko. – Sumy, 2018.

The thesis is a comprehensive study of the problem of formation of future music teachers' readiness for professional self-improvement at voice training classes.

The state of development of the problem of forming future music teachers' readiness for professional self-improvement is revealed.

The essence and component structure of the phenomenon of future music teachers' readiness for professional self-improvement in two interrelated units: subjective-personal readiness (components: axiological-need, characterological and communicative) and content-activity readiness (components: cognitive-competence, analytical-regulatory, competence-corrective) are revealed.

The methodology of formation of future music teachers' readiness for professional self-improvement at voice training classes is substantiated. It is grounded on the foundations of humanistic, acmeological, systems-functional, synergetic, competence, reflexive scientific approaches, on the basis of which pedagogical principles are determined. The use of such pedagogical conditions is substantiated: purposeful stimulation of the needs of future music teachers in professional self-improvement; application of individualized methods and techniques aimed at improving the students' characterological properties important for formation of the readiness for professional self-improvement; resource-competence provision of the process of forming future music teachers' readiness for professional self-improvement; directing of interactive methods and modern information and communication technologies at formation of future music teachers' readiness for professional self-improvement. The developed methodology is organized in four stages: motivational-propaedeutic, developmental-forming, competence-forming, creative-productive and provided with a complex of appropriate methods.

The criteria (motivational-mobilization, organizational-business, communicative and cognitive-competence, analytical-regulatory and competence-corrective), indicators and levels (high, sufficient, satisfactory and unsatisfactory) of formation of future music teachers' readiness for professional self-improvement at voice training classes have been determined.

The effectiveness of the methodology of forming future music teachers' readiness for professional self-improvement at voice training classes has been experimentally tested. The comparative data of the diagnostic and control tests are presented.

Key words: methodology, formation, readiness for professional self-improvement, future music teacher, voice training classes.

Підписано до друку 12.12.2018 р. Формат 60X90/16. Гарн. News Times.
Друк ризогр. Папір офсет. Умовн. друк. арк. 0,9.
Тираж 100 прим.

Надруковано в редакційно-видавничому відділі
СумДПУ імені А. С. Макаренка

40002, м. Суми, вул. Роменська, 87.